

S.M./R.17

MONTE-TORO

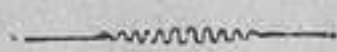
REVISTA MARIANA MENSUAL

TOMO IV

AÑO 1915 *A 1918*

CIUDADELA DE MENORCA

TÍP. Y LIB. DEL SAGRADO CORAZÓN DE JESÚS

DE LA

VIUDA DE R. MASSANET E HIJO

MONTÉ-TORO

REVISTA MARIANA MENSUAL

TOMO IV

AÑO 1915

Ciudadela de Mercedes

LIB. Y LIB. DEL SACRADO COLEGIO DE JESUS

DE LA

VIUDA DE R. MASSANET E HNO

MONTE-TORO

REVISTA MARIANA MENSUAL

Con aprobación de la Autoridad Eclesiástica

Redacción y Administración: José M.ª Quádrado, 40. = 5 Céntos número

AÑO III. *

CIUDADDELA, 5 DE SEPTIEMBRE DE 1914.

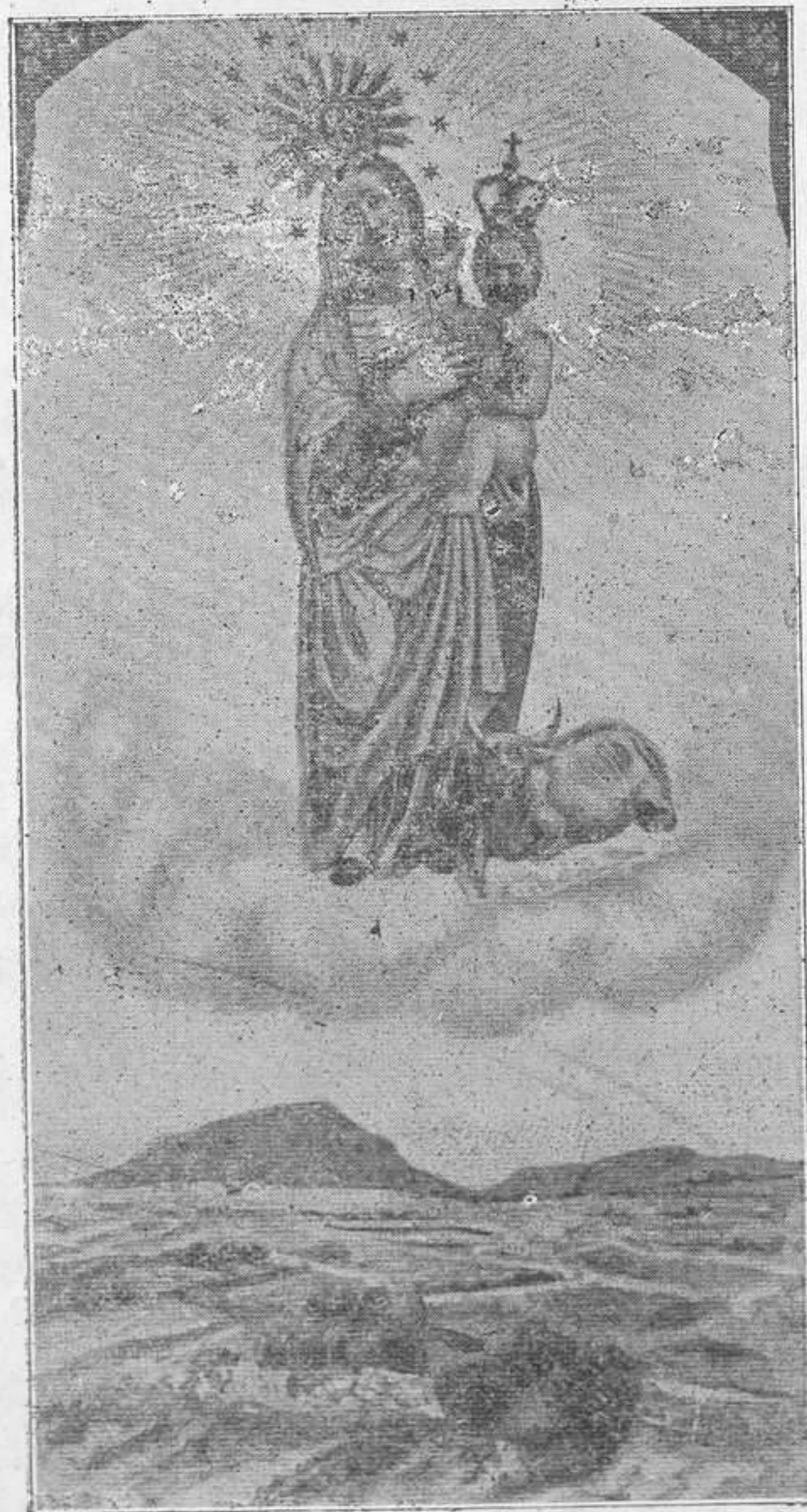
* NÚM. 34.

NUESTRA FIESTA TUTELAR

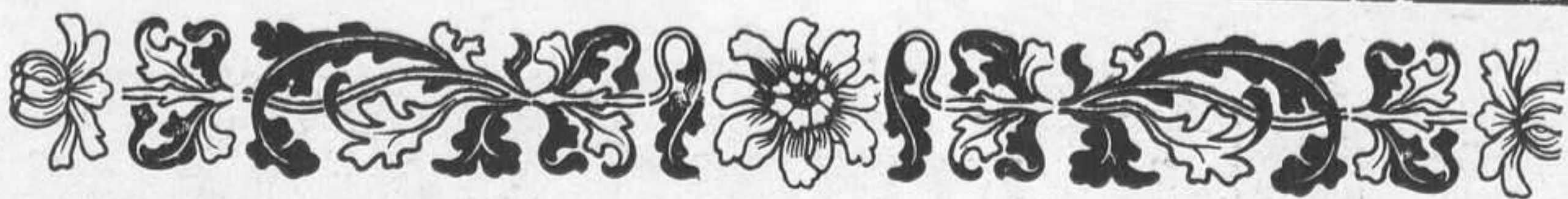
SALUDEMOS, católicos menorquines, la hermosa fiesta de Nuestra Señora de Monte-Toro, que celebramos el día 8 del presente mes de Septiembre, fiesta también de la Natividad de la Virgen Santísima.

Es la fiesta de nuestra augusta Soberana, de nuestra tierra Madre, de nuestra poderosa Protectora.

«Llamándola Reina, dice San Bernardo, dais a María un nombre de gloria y de honor, de magnificencia y de nobleza, de dulzura y de piedad, de amor y de grandeza, de solicitud y de justicia, de defensa y de gracia.» (S. Bern. in Salve serm. 1.)

Llamándola Madre, vamos directamente a su Corazón para ofrecerle los nuestros, a fin de que se digno volver sus ojos hacia ellos y tomarlos bajo su protección, como corazones que le están del todo consagrados y que sólo anhelan amarla de veras, imitar sus virtudes y alcanzar por su mediación el amor del Sagrado Corazón de Jesús, su divino Hijo.

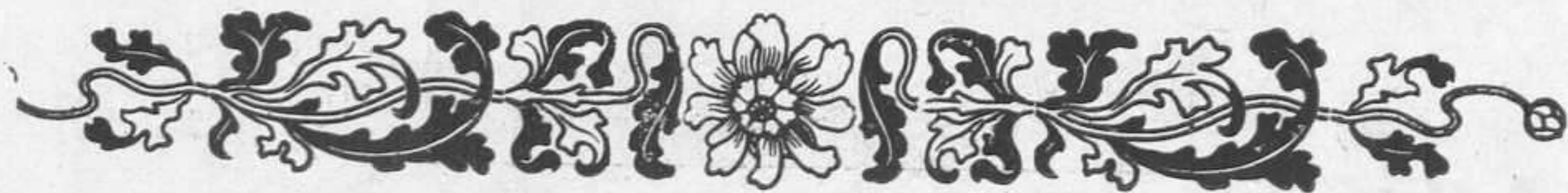
Al llamarla Protectora y Abogada, ponemos a sus piés todas nuestras miserias y todas nuestras penas, amarguras, temores y dificultades, y le pedimos se digne Ella misma mirar por nosotros y hacer triunfar nuestra causa. La fiesta de Nuestra Señora de Monte-Toro debe ser para los buenos menorquines un día especialmente dedicado *a honrar a nuestra augusta Soberana, a amar a nuestra tierna Madre y a rogar a nuestra poderosa Protectora.*

En efecto, una Reina verdaderamente amada recibe diariamente pruebas de respeto y obediencia de sus súbditos; pero, en el día de su santo todo el reino, todas las provincias, todas las familias se unen para ofrecerle una manifestación de afecto más expresivo, más brillante. ¿Por qué, pues, no haremos lo mismo, los menorquines, con nuestra excelsa Reina Montetorina? ¿Por qué no hemos de agruparnos en ese día, más que en otro cualquiera, al pié de sus sagradas Imágenes y ofrecerle más efusivas muestras de amor y veneración? Doquiera se halle un altar erigido en su honor, doquiera se tenga algún cuadro que represente a nuestra Reina, ora en las iglesias, ora en el hogar, en todas partes obsequiemos con filial amor a la Reina de Menorca, en el día de su fiesta onomástica.

Es también nuestra Madre; y ¿no es, acaso muy justo que el hijo honre a su Madre, principalmente, el día de su fiesta? El deber de gratitud, los copiosos beneficios recibidos, nuestro abolengo menorquín, nuestra historia patria y nuestras tradiciones, reclaman de consuno y nos impulsan a honrar a nuestra amantísima Madre en el fausto día de su fiesta, con singulares y espléndidas demostraciones de filial cariño.

Es, por último, nuestra excelsa Tutelar o Protectora. ¿Quién es capaz de enumerar los peligros a que vivimos expuestos de continuo? Son innumerables y se multiplican siempre los males que se ciernen sobre nuestras cabezas y que amenazan a los individuos, a las familias y a la sociedad. Necesitamos un protectorado poderosísimo para librarnos de tantos males y peligros, para salir ilesos entre tantos escollos y emboscadas. Nuestra insigne Protectora menorquina, vela por nosotros, nos defiende y salva de nuestros enemigos. ¿Cómo, pues dejaría de obsequiarla todo buen menorquín, en la fecha que celebra sus días la bondadosísima Protectora de Menorca?

Sí; gloriosa Soberana, Madre y Protectora de Menorca, vuestros

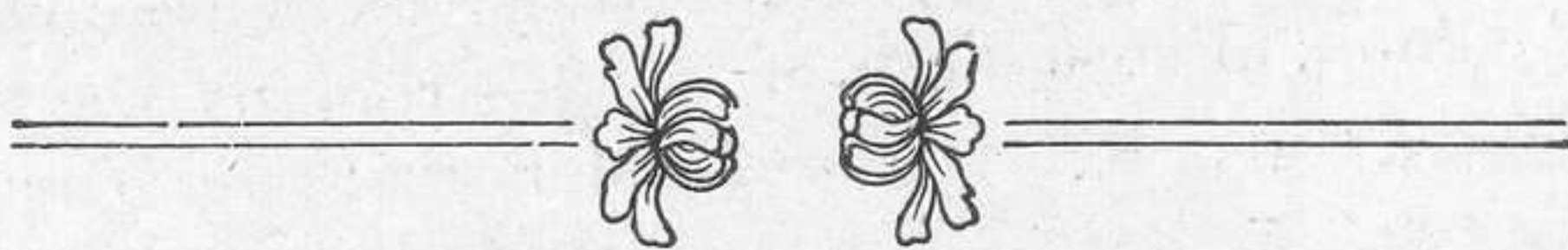

súbditos, vuestros hijos y vuestros protegidos, es saludan efusivamente y os glorifican y ensalzan en el dichoso día de vuestra fiesta onomástica.

¡Oh augustísima Reina de la paz! os pedimos, con todo ahineo, que aplaqueis la ira de vuestro Hijo, Principe de la paz y hagais que ésta reine en el mundo, hoy, por desgracia, falto de ella casi universalmente.

Madre, Reina y Protectora, alcanzadnos de vuestro divino Hijo el precioso don de la anhelada paz.

MARIANO.

NOSTRA PATRONA

I SA CRITICA

A mon amic de l'ànima
N' Angel Ruiz Pablo.

QUÈR què la Mare de Deu del Toro es sa Patrona de Monorca, d'acò sa Critica històrica 'n vol sebre la prima. I hi hà que agrair-li sa feina qu' ha feta.

Ja ens ha afinat una partida de coses: que *Toro* (noltros dèim *tòru*), no es paraula catalana ni menorquina; (1) sino que sembla paraula castellana, correpuda per sa nostra peculiàr pronúncia; am sa particularitat que noltros ai emplear-la volem dir lo

qu' ella en castallà significa: *brau*, i mes suvint *bou*. (Recordis es *Pas des Bou*, des *Peu del Toro*.) De modo, anyadeix sa critica, que sa veneració a la Verge del Toro es cosa moderna, cosa d' ara.

Llavó ens afinà que «*Toro* deu pervenir de la paraula fenicia *tor*, que no vol dir *bou*, sino *montanya*.» En tal sentit, en efecte, l' usaren els fenicis i l' usen els alarbs, i aquí ens deixaren *Tor-aixa*, (1) *Tor-maden* (2); d' ells la prengueren els catalans, per ferne la paraula *turó*, i els eivicens, el llinatge *Tur*.

Però convé recordar que en alarb *toro*, *brau*, se diu també *taur*, (que casi sona *tor* o *tur*.) i son plural es *tirán*. I tots a Me-

(1) *Toru*, s'usa a Menorca, en sentit d' *brau*, fort...: *fulano es com un toru, es un toru*.

(1) Montanya de sa Pelegrina o de ne Aixa.

(2) Montanya o puig de sa Mina.

norca sabèn que *Tirant* no està molt lluny del *Toro*. Amb es ben entès; sa paraula *taur* no es de naturaleza alarb, sino que aquesta llengua la prengué del llatí *taurus*; però açò no fà que no l'usassin, i encara l'usen, i que d'ells no poguessin pendre-la els menorquins. Es a dir: que vulguin o no vulguin els critics, *tor* o *toru*, també vol dir *brau*, *bou*, i que la paraula *Toro*, no es cosa castellana, ni cosa d'ara, sino molt antiga.

—
Ja 'ns lo diu sa Crítica: hi ha fets històrics que, per massa clars, sa ploma no 'ls ha registrats. I un de tals es es nostro.

Els navegants fenicis no coneixien sa brúxula, (parlâm d'uns mil anys abans de Jesucrist,) i per arribar a la costa d'Espanya, i en son viatge de retorn cap a ca-seva, s'orientaven (1) com núllor porien; i uns dels punts indicadors, un dels seus *fares*, havia de ser forçosament sa nostra montanya sobirana. I al descobrir-la damunt ses ones, dirien:—*¡At-Tor!* (o *et-Tor*).—Sa Montanya!...—Com qui diu: «ja sabèm avont som!» Perque a un mariner basta haverla vista una vegada surtir, sola i-rònica de-

(1) Dels orientals ens ve el verb *orientar*: que volia dir aleshores afinar, seguir be es camí qui du cap a orient.

munt la mar, per no confundir-la am cap altre. I els orientals de sang fenicia s'establiren a Menorca, i *at-Tor* continuà essent es punt vistable indicador de la ruta; emperò des d'aleshores s'asdevingué també es punt que senyalava la patria: al dir: *¡at Tor!* comprenien: «som a ca-nostra!» particularment els que tenian ca-seva a Port-Magon, Addaia, Fornells, Sanitjà, Cales-Coves...

Els romans s'ensenyoriren de Menorca; i del *Tor* menorquí de fenicis i cartageneros, ne farien *Taurus*, (brau, toro,) com ne feren del *Tor* de Cilicia, (Asia menor,) que, no obstant posseir-ló avui un poble de llengo arabesca, l'hi ha romàs de nom el *Tau-ro*, dient-se encara *Tâuride* el país anexe.

Menorca, essent marinera, essencialment marinera, se convertí a la fè de Jesucrist; i es menorquí cristià, que posà dalt es carenal de sa caseta la Santa Creu, i an es capçal des llit s'imatge de la Mare de Deu, am sa mateixa veneració els pujaria dalt sa Montanya beneida, que els hi mostrava es camí del bon port. I anys i centuries, el *Tauro* o el *Toro* fonc, al mateix temps que sa fita nàutica, el casal de Maria la Regina de s'Illa i de la mar baleàrica: es mariner menorquí la pujà dalt el bell cim de

Hallazgo de la Imágen de Ntra. Sra. de Monte-Toro ;

(Copia del cuadro premiado en el Certamen celebrado por la « Academia-Bibliográfico-Mariana » de Lérida en 1903.)

sa *montanya del Toro*, per veure-les bé, quand seria mar enllà, a sa seva Mareta i a sa seva terra. Veis vos còm s'esdevingué que la *Mare de Deu del Toro* fos proclamada sa Patrona de Menorca. Creis que açò seria mes clar, si s'Historia ho contava fil per randa?... I arribant a la centuria dezena, els mahometans s'apoderaren de Menorca; i el *Tauro* llatinitzat dels cristians menorquins, passaria a ser altra vegada *at-Tor* dels fenicis, o *at-Taur*, llati arabisat dels islamites menorquins...

I aquí comença sa tradició:

No hi ha fill de la terra a sa nostra pagesia que no hagi sentit contar que quand els mahometans s'apoderaren de Menorca uns menorquins, poseidors d'una imatge de la Mare de Deu del Toro, que tenien en molta veneració, no pugent andur-se le'n, i perque'ls moros no la profanassin, l'amagaren, al bell cim del Toro, dins una coveta, dixant-li devant una llantia encesa:

—Senyora, teniu-ne bona ancia de ca-nostra!...

Quand, uns quatrecentys anys després, tornant esser cristiana Menorca, els frares mercenaris amb s'ajuda d'es *toro* misterios, encontraren, (cap a l'any 1300?) sa llantia seugia encesa...

Lo que per alguns vol dir que, entemps dels moros, no faltaren cristians que l'atiassin.

I no s' es apagada mes: ni s' apagarà mai, mentres a Menorca hi hagi mariners, els veritables fundadors d'aquesta devoció.

D'ells ho aprengueren els pagesos, i avui la Mare de Deu del Toro es tant pagesa com marinera. Acabant de sembrar es blat, cap a Nadal, i al donar sa darre-ra fausada an eis sementers, anada y tornada de son viatge anyal de conreu, els bracers se giren cap al Toro i, de jonoions i fora capell, resen una *Salve* a sa Patrona.

I en sa veneració dels homos hi prenen part els pobles: es Mercadal te es carrer de *Monte Toro*; es Mitjorn Gran, es carrer de *sa Mirada del Toro*; ses Ferreries, an es *Moli de baix*, (*Coll-Llis*) hi te es *Mirador del Toro*; Alahó tenia (i no l' ha perdut,) es *camí del Toro*, marcat an creus, que passant per ses *Santes Eularies*, pujava per *Lanzell*; (1) la Mare de Deu del Toro es *Capitana de Fornells*, com diu sa cançó popular; Mahó li te dedicat un dels vapors-correus; Ci-

(1) Que avui, dixant, com pertoca, sa drassera per sa carretera, ha traspasat an aquesta son objecte.

tadella, entre altres obres montaurines, te la piadosa revista MONTE TORO..., i es ben coneguda sa devoció al Toro, de Sant Clement, Llumeçanes, Sant Lluís i S' Arraval nova.

I son patronatge s' escampa mes en-llà i mes endins: es sa font santa de la poesia de la terra; aquesta devoció es s'encènç que exhala s' ànima menorquina en ritme melodiós, ja se trobi damunt sa nostra Roqueta, ja fruesqui, lluti, peni... en terres llunyanas. Quin poeta nostro no ha cantat a la Verge del Toro?... Molts d' aquests cantars, d' aquests sospirs, no s' olvidaran

mai: els resaran els menorquins, «dins de les presons mes tristes, —i en les afliccions mes grans,— en les penes i en les lluites,...» Perque lo que un menorquí sent, sofreix, gaudèix, trabaia... en son cor filial, te que dir'ho a sa Mareta, a sa Patrona.

Que no se 'n descuidi d' açò la sana Crítica. I sapi i entengui que lo qu' escriu en es paper sa ploma dels historiadors, mai tendrà sa fermesa, sa veritat de lo qu' escriu sa fe an el cor dels creients.

FRANCESC D' ALBRANCA.

Mitjorn Gran, Agost de 1914.

SECCIÓ POÉTICA

NOSTRA MONTANYA

L' alta montanya
qu' ampla domina
els camps i boscuries
de la nostra illa,
mes que de roques
fermes, macises,
aglutinant sembla
d' amors menorquines
que pugen al cel
per grades divines,

mes altes que 'l cim
de nostra montanya, la mes menor-
[quina,
la qu' ampla i solemne
de camps i boscuries es nostra regina.

Hi canten sonores
les veus mai mercedes
d' animes tendres
qu' obren sos llavis per ben beneir-la,
com canten les aus
qu' hi salmejen matines,
matines eternes a la Verge pura
de colors negroses i les mans divines.

Llunyans los anhels
i sospirs hi arriben
com flaires de roses que 'ls jardins hi
[envien,

com remor suavíssima
 del braçol blavós que canta 'l *non-nou*
 a la nostra illa,
 sospirs i anhels que 's tornen besades
 esclatants i fines,
 besades que son poemes encesos
 de verge poesia,
 la poesia dolça, riallera, idílica
 de qui, ab calor, besa la Mareta ai-
 [mada,
 la Mare boníssima
 que sols obre 'ls ulls per mirar ses
 [filles
 i estén sols els braços per ben beneir-
 [les.

¡Reina i Senyora de la nostra terra
 per qui 'l cor meu tan sovint delira!

Penseu que petjau terra menorqui-
 [na,

la del bon cor
 que tant Os estima!....

Penseu... cada roca te un 'amor es-
 [crita
 que fa del camí que 'ns porta a ca
 [vostra
 com rosari de cors en gran refforida!...

Volgueu qu'hi cantém, tots junts,
 [molts de *Glories*
 ab l' *Ave-Maria*,

com bona escomesa que ns ompli de
 [ditxa!...

¿No voleu, Senyora, que vostra
 [montanya
 sia un niu de delícies,
 el niu sempre flonjo

de totes les animes que son menor-
 [nes!...

JOSEP TUDURI.

[na, *Ciudadela* - 1914.

I P A P A M H A B E M U S I

GN la tarde del jueves, día 3, el telégrafo nos anunció, que había cesado la orfandad temporal de la Iglesia, siendo elegido para sucesor del llorado Pontífice Pio X, el Emmo. Cardenal Della Chiesa, tomando el nombre de Benedicto XV.

¡Loado, sea el Señor, que nos ha deparado para el gobierno de la Iglesia de Cristo, un varón de fama y virtudes, como es el Cardenal D. Santiago Della Chiesa.

Dios mediante el próximo número irá dedicado a S. S. Benedicto XV.

SUMARIO:

Texto: «Nuestra fiesta tutelar», por Mariano, pág. 69.—«Nostra Patrona y sa crítica», per En Francesc d' Albranca, pág. 71.—«Nostra montanya», (poesia), per En Josep Tudurí, pág. 76.

Grabados: Imágen de Ntra. Señora y vista del monte, pág. 69.—Hallazgo de la Imágen de Ntra. Sra. de Monte-Toro, (cuadro premiado), pág. 73.

Imp. y Lib. del Sagrado Corazón de Jesús. — Ciudadela.